© Колектив авторів, 2025
УДК 61(092)
DOI 10.11603/1681-2727.2025.1.15158

СЛАВЕТНИЙ ШЛЯХ АКАДЕМІКА МИХАЙЛА АНДРЕЙЧИНА

Наведено біографічні дані й творчий доробок М. А. Андрейчина – відомого вченого-інфекціоніста та епідеміолога, педагога, громадського діяча, завідувача кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними і венеричними хворобами Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. Трудова діяльність Михайла Антоновича нерозривно пов'язана із зазначеним університетом, де протягом 56 років він невтомно трудиться.

Знаному лікареві, вченому-інфекціоністу та епідеміологу, педагогу, громадському діячеві, завідувачеві кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними і венеричними хворобами Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського Михайлові Андрейчину 22 лютого 2025 р. виповнилося 85 років.

Ювіляр 1957 р. закінчив Копичинецьку середню школу, що на Тернопільщині, та вступив до Тернопільського державного медичного інституту МОЗ України. Отримавши диплом лікаря з відзнакою, 1963 р. був зарахований у клінічну ординатуру при кафедрі інфекційних хвороб та епідеміології цього ж інституту. Згодом відслужив строкову службу в лавах армії, після демобілізації півтора року працював дільничним терапевтом на Бережанщині, а далі продовжив навчання у вказаній клінічній ординатурі. З 1969 р. – на кафедрі інфекційних хвороб та епідеміології Тернопільського державного медичного інституту – спочатку асистент, а з 1975 р. – доцент. У 1970 р. захистив кандидатську, у 1979 р. – докторську дисертацію. З 1981 р. М. Андрейчин очолює кафедру інфекційних хвороб і епідеміології, до якої згодом було приєднано курс дерматології та венерології. З 1983 по 2004 рр.– проректор з наукової роботи зазначеного інституту (тепер Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського). У 2007 р. Михайла Антоновича було обрано членом-кореспондентом, а в 2017-у – дійсним членом НАМН України.

Наукові інтереси М. Андрейчина відзначаються широкою палітрою. Разом із численними учнями, співробітниками й колегами він не лише активно генерує наукові ідеї, а й наполегливо втілює їх у життя. Вагомий внесок зроблено у вивчення нез'ясованих ланок патогенезу вірусних гепатитів, харчової токсикоінфекції, сальмонельозу, шигельозу, оперізувального герпесу, бешихи, еризипелоїду, гострих респіраторних вірусних інфекцій, Лайм-бореліозу та інших інфекцій. Вчений описав сім раніше не відомих симптомів (гіпотермія ноги на боці висипу при оперізувальному герпесі попереково-крижової ділянки, дрібні болючі ущільнення в ділянці двоголового м'яза плеча при трихінельозі, суттєво нижчий температурний градієнт при еризипелоїді, ніж при панариції та ін.). Уперше розроблено термографічну семіотику розповсюджених інфекційних хвороб, що поглиблює знання про їх патогенез і поліпшує диференційну діагностику та оцінку ефективності лікування.

Важливе значення для розуміння патогенезу вірусних гепатитів мають отримані дані про роль гострофазних білків, інтерлейкінів, фактора некрозу пухлин-альфа, метаболічної інтоксикації, дисфункції ендотелію при переході гострої інфекції в хронічну форму та розвитку фіброзу печінки, вплив кріоглобулінів різних типів на перебіг хронічного гепатиту С із позапечінковими проявами. Одержано нові дані про особливості біохімічних та імунологічних процесів, розвиток остеопорозу при гепатитах В і С, формування фетоплацентарної недостатності у вагітних на тлі цих гепатитів та ризик трансплацентарної передачі збудника. Цінні дослідження проведено з метою з'ясування механізмів лікувальної ефективності різних видів ентеросорбентів при вірусних

гепатитах, гострих кишкових інфекціях, лептоспірозі та їх диференційованого призначення.

Запропоновано метод колоносорбції при гострих кишкових інфекціях, що суттєво пришвидшує клінічне одужання хворих на колітні форми цих недуг і забезпечує санацію кишечнику від патогенних мікроорганізмів (без застосування антибіотиків чи інших хіміопрепаратів). Розроблено аерозольну інтерферонотерапію грипу та низки інших гострих респіраторних вірусних інфекцій, доведено її високу клінічну ефективність й економічну перевагу. Отримано й успішно апробовано протилептоспірозний алогенний імуноглобулін, за допомогою якого вдалось у 3,4 разу знизити летальність при тяжких формах цієї хвороби.

Узагальнив світовий досвід із медичної протидії біотероризму та обґрунтував необхідність проведення відповідних превентивних заходів в Україні. У 2005 р. видано першу в Україні та на пострадянському просторі монографію «Біотероризм. Медична протидія» (співавтор В. Копча), яка досі користується значним попитом. Здійснив поглиблений аналіз негативного впливу інфекційних хвороб на здоров'я людей і обґрунтував низку профілактичних й лікувальних заходів, спрямованих на поліпшення демографічної ситуації в країні. Спільно з польськими науковцями здійснив поглиблений кластерний аналіз інфекційної та паразитарної захворюваності в Україні за роки її незалежності й у дітей і підлітків виявив феномен гальмування смертності за умов істотного збільшення поширеності захворювань. Вперше діагностував субклінічну форму мігруючої еритеми при Лайм-бореліозі, що дає змогу своєчасно призначити відповідну антибактерійну терапію і попередити хронізацію процесу та ускладнення при такому перебігу інфекції. Суттєво розширив етіологічну діагностику інфекцій, що передаються кліщами (співавтор М. Шкільна), і довів приналежність цих захворювань до професійної патології лісівників та інших груп ризику, взяв участь у створенні інтерактивної мапи ендемічних регіонів України (співавтори С. Подобівський та М. Корда). Був ініціатором створення і співавтором першого державного стандарту та настанови з діагностики, лікування і профілактики Лайм-бореліозу, які затверджені Міністерством охорони здоров'я (2024). Долучився до оптимізації навчального процесу на кафедрах інфекційних хвороб і епідеміології медичних університетів України та входження їх в європейський освітній простір.

Ініціатор створення, відповідальний редактор і співавтор перших українських підручників (2002, 2015 рр.) й навчальних посібників з військової епідеміології та епідеміології надзвичайних ситуацій, які впроваджено в навчальний процес на профільних кафедрах медичних університетів і Української військово-медичної академії Міністерства оборони України. Був ініціатором випуску перших навчальних компакт-дисків «Інфекційні хвороби» та «Епідеміологія», співавтором оновлених навчальних програм з епідеміології та інфекційних хвороб для вищих навчальних медичних закладів 3-го і 4-го рівнів акредитації. За його редакцією спільно з професором В. Малим у 2018 р. видано колективний підручник «Інфекційні хвороби» у двох томах для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України, який служить також керівництвом для практичних лікарів, насамперед інфекціоністів та епідеміологів. Про пріоритетність досліджень науковця також свідчать 76 авторських свідоцтв і патентів на винаходи, більшість з яких впроваджено в лікарську практику.

Загалом видано понад 1200 наукових, навчально-методичних і публіцистичних праць, написаних Михайлом Антоновичем самостійно або в співавторстві. Він є автором (співавтором) більше 50 книг, у т. ч. підручників, навчальних посібників, довідників, керівництва для лікарів, монографій, унікального атласу інфекційних хвороб, що тричі перевидавався.

За керівництва М. Андрейчина підготовлено і захищено 19 докторських і 38 кандидатських дисертацій. Учні академіка успішно очолюють кафедри інфекційних хвороб у різних університетських містах України (Суми, Чернівці, Сімферополь, Донецьк, Запоріжжя, Харків, Тернопіль), окремі працюють за кордоном.

Михайло Андрейчин виконує велику громадську роботу. Ініціатор створення і головний редактор щоквартального всеукраїнського науково-практичного медичного журналу «Інфекційні хвороби» (з 1995 р., вже видано 119 чисел). У 1997 р. очолив ініціативну групу, зусиллям якої було створено Асоціацію інфекціоністів України, президентом якої був у 1998-2021 рр. За цей період відбулося 6 з'їздів інфекціоністів України, понад 40 пленумів і науково-практичних конференцій із випуском збірників матеріалів цих форумів, рекомендації яких враховували Міністерство охорони здоров'я і лікарі-інфекціоністи та епідеміологи в повсякденній роботі. За дорученням МОЗ, у 1995 р. брав участь у ліквідації епідемії холери на півдні України. Тривалий час був членом Вченої ради Міністерства охорони здоров'я та експертом Вищої атестаційної комісії Міністерства освіти і науки.

З 2003 р. М. Андрейчин очолює Тернопільський осередок НТШ в Україні, з 2006 р. – дійсний член цієї найдавнішої української спільноти вчених. Випущено 13 томів наукових праць осередку та ряд монографій, щороку організовуються березневі наукові конференції, присвячені черговій річниці з дня народження Тараса Шевченка, здійснено комплекс заходів на відзначення

150-річного ювілею НТШ. Із його ініціативи, 7 грудня 2023 р. в центрі Тернополя встановлено величний пам'ятник вшанування НТШ. А ще був співорганізатором встановлення у Тернополі пам'ятників почесному і дійсному членові НТШ Іванові Горбачевському (2004 р.) і святому Роху (1919 р.) – покровителеві інфекційних хворих і захисникові від епідемій, меморіальної дошки таємному товариству «Учнівська громада», засновником якого свого часу був дійсний член НТШ Іван Пулюй. Чисельність Тернопільського осередку виросла з 44 членів до понад 500, дійсними членами НТШ обрано 16 науковців.

Розробки М. Андрейчина, спрямовані на покращання надання медичної допомоги інфекційним хворим, були високо оцінені фахівцями: удостоєні срібної і бронзової медалей на виставках досягнень народного господарства, ряду дипломів. За значні досягнення в галузі інфектології та боротьбі з інфекційними хворобами його нагороджено Почесними грамотами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, Міністерства охорони здоров'я, Національної академії наук України. Він став лауреатом Всеукраїнської премій ім. С. Подолинського (2005), Національної Академії медичних наук України (2013), імені Богдана і Левка Лепких (2013), нагороджений ювілейними медалями до 140- та 150-річчя НТШ. Указом Президента України удостоєний ордена «За заслуги» 3-го ступеня (2019).

Тривалий час професор М. Андрейчин був експертом ВАК України і членом Вченої медичної ради МОЗ України. Вже багато років є членом спеціалізованих вчених рад при Інституті епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л. В. Громашевського НАМН України (Київ) і Тернопільському національному медичному університеті ім. І. Я. Горбачевського.

Михайло Андрейчин – знаний у світі науковець. Про результати власних наукових досліджень він та його учні доповідали на численних міжнародних і регіональних з'їздах, конгресах й конференціях. У 1996 р. його обрано членом Європейського товариства з хіміотерапії інфекційних хвороб, з 1999 р. – почесний член Всесвітнього бібліографічного центру Кембриджського університету. Почесний член Польського товариства лікарів-епідеміологів та інфекціоністів, Товариства інфектологів Литви, а також почесний професор Харківського НДІ мікробіології та імунології ім. І. І. Мечникова.

Численні учні, колеги і друзі бажають ювіляру міцного здоров'я, оптимізму, довгих років життя, творчої наснаги та подальших успіхів у нелегкій, але почесній праці науковця, педагога і лікаря.

Колектив кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними і венеричними хворобами Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, учні, колеги, друзі.

THE GLORIOUS PATH OF ACADEMICIAN MYKHAYLO ANDREYCHYN

SUMMARY. The biographical data and creative achievements of M. A. Andreychyn are presented – a well-known scientist, infectious disease specialist and epidemiologist, teacher, public figure, head of the Department of Infectious Diseases with Epidemiology, Skin and Venereal Diseases of the Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University. Mykhaylo Antonovych's work is inextricably linked with the mentioned university, where he has been working tirelessly for 56 years.

Конфлікт інтересів: немає.
Authors have no conflict of interest to declare.

Отримано 22.02.2025 р.